LIBRIS | We know books

GARABET IBRĂILEANU

ADELA

FRAGMENT DIN JURNALUL
LUI EMIL CODRESCU
(iulie – august 189...)

Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

LIBRIS | We know books

Coperta: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
IBRĂILEANU, GARABET
Adela: fragment din jurnalul lui Emil Codrescu/Garabet Ibrăileanu. – pref., fişă biobibliogr. şi ref. critice de Lucian Pricop. Bucureşti: Cartex 2000, 2023
ISBN 978-606-091-119-7

I. Pricop, Lucian (ed. şt.)

821.135.1

Textul ediţiei de faţă este reprodus după: Garabet Ibrăileanu, *Adela* – Fragment din jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189...), Editura pentru literatură, Bucureşti, 1961.
Au fost operate modificări privind ortografia, aprobate de Academia Română.

Pentru comenzi şi informaţii, vă rugăm să ne contactaţi la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, Bucureşti

CUPRINS

Dragostea platonică nu e interbelică (prefaţă) 7
Fişă biobibliografică 12
Referinţe critice 15

Adela 23

LIBRIS | We know books

Dragostea platonică nu e interbelică

Adela a apărut în 1933, sub formă de jurnal, şi poate fi citit şi azi ca unul dintre cele mai actuale romane de *dragoste interbelică*. Nu este o eroare de corectură, nu am vrut să spunem *roman interbelic*... ci dragoste de tip interbelic. Ne explicăm mai jos alegerea care contrazice teza clasică a iubirii ca sentiment independent de mode, de timp, de spaţiu...

Emil Codrescu scrie un jurnal despre o trăire a cărei intensitate se dezvoltă într-un plan terţiar. Punctul zero de la care porneşte şi creşte aventura este indefinit. Sentimentul de iubire nutrit de Emil Codrescu faţă de Adela nu poate fi pus sub semnul întrebării, jurnalul prezentând cu generozitate dovada existenţei acestuia; iar sentimentele Adelei faţă de Codrescu sunt indeniabile, fiindcă totul, în atitudinea ei, este intermediat de vocea celuilalt Codrescu, cel care transpune în cod diaristic ce înţelege din „semnele" tinerei. Ştim „sigur" că Emil Codrescu nu este Arthur Schopenhauer, „bătrânul" de 43 de ani, cel refuzat de Flora Weiss, o tânără de 17 ani...[1] Cum „certitudinea iubirii" este o asociere superficială de cuvinte, e de spus că *ştim* din jurnalul Florei Weiss, în aceeaşi măsură în care *ştim* şi din jurnalul lui Codrescu.

Întâlnirea dintre filosoful german şi frumoasa adolescentă la o recepţie îi prilejuieşte acesteia o confesiune dureroasă. Schopenhauer îi oferise un ciorchine de struguri albi, iar Flora scrie: „Nu i-am vrut. M-a revoltat faptul că bătrânul Schopenhauer îi atinsese, aşa că i-am lăsat să cadă, fără să se observe..." Filosoful părăseşte Berlinul, convertindu-şi furia în panseu: „Întregul fundament pe care se sprijină existenţa

[1] Arthur Schopenhauer, *Gespräche*, ed. Arthur Hübscher, Stuttgart, 1971, p. 59.

LIBRIS | We know books

noastră este prezentul, acest prezent ce întotdeauna zboară. Asta stă în însăși natura existenței noastre, ca apoi să ia forma unei mișcări constante pentru a nu ne oferi niciodată posibilitatea de a atinge restul spre care totdeauna tindem. Suntem asemenea unui om care aleargă coborând o colină, care nu-și poate niciodată opri din mișcare picioarele cât timp va continua să alerge și, dacă s-ar opri, ar cădea în mod inevitabil; sau, din nou, ca un băț ce balansează în vârful unui deget, ori asemenea unei planete ce s-ar putea prăbuși inevitabil în soare în momentul în care ar înceta să se învârtă mai departe pe orbită. Neliniștea este marca existenței. Într-o lume în care totul este instabil, unde nimic nu poate să dureze și este purtat mereu înainte, în vâltoarea grăbită a schimbării, unde, dacă un om dorește cu orice preț să rămână neclintit, trebuie să avanseze și să miște mereu, asemenea unui acrobat pe o frânghie. Într-o asemenea lume, fericirea este de neconceput."[2] Pesimismul schopenhauerian, sursă predilectă a discursului romantic, suprapune fericirea cu o himeră, dată fiind posibilitatea sa de existență: o vrere neîmplinită cauzează durere, iar împlinirea conduce iremediabil către saţietate. Instinctul, care îndeamnă individul spre procreație, este „focarul voinței", dar nu face altceva decât să creeze circumstanța suferinței și morții; așa încât actul sexual este însoțit, după Schopenhauer, de rușine.

Am făcut această paranteză pentru a oferi prilej cititorului *Adelei* să-și activeze o grilă de interpretare comparatistă, în care migrația temelor (influența lecturilor) este disimulată în textul lui Ibrăileanu cu oarece abilitate. Una dintre aceste tehnici de camuflaj transpare din diferența între cele două jurnale (cel al lui Codrescu și cel al Florei Weiss), care provine din statutul scriptorului. Înregistrarea se face în romanul lui Ibrăileanu de către aspirant, în vreme ce, respingerea din jurnalul tinerei germane vine pe fluxul trăirii de către autoarea însăși.

„Declarația de dragoste" constituie tot o absență, motivată ca act în special de diferența de vârstă dintre parteneri, în sensul că actul spunerii este cel care trece flirtul în iubire. Conflictul de aici se naște, din imposibilitatea spunerii; și tot de aici se constituie și tensiunea romanescă. Așteptarea, perimetru al incertitudinii, nu vizează împlinire ci se constituie prin sine în energie pentru scriptor, pentru că transcrierea interstițiului face literaturitate.

[2] Arthur Schopenhauer, „On the Vanity of Existence", https://ebooks.adelaide.edu.au/s/schopenhauer/arthur/pessimism/chapter2.html.

Și Platon, și Stendhal, și, mai recent, Erich Fromm[3], Alain de Botton[4], Eduardo Punset[5] pleacă de la o constatare de ordin profund, de chestionat însă după legile unei alte etiologii a sentimentului... Iubirea înseamnă Doi. Spre exemplu, pentru Alain Badiou[6] iubirea reprezintă un act de construcție în doi, în care se trece de la realitatea lui Unu la o nouă realitate, cea a lui Doi. „O iubire adevărată", potrivit lui Badiou, „este cea care triumfă în mod durabil, uneori în mod dur, în fața obstacolelor pe care spațiul, lumea și timpul i le ridică." Badiou menționează două asemenea repere în dinamica amoroasă: întâlnirea și declarația.

Vom lămuri de ce personajele îndrăgostite din *Adela* nu cred nici în Doi și, implicit, nici într-o dinamică a amorului care să bifeze întâlnirea și declarația ca momente de verificare a validității.

Tot Badiou mai vorbește și despre riscurile pe care și le asumă iubiții: „dragostea, în măsura în care este un gust colectiv, atât cât este, pentru aproape toată lumea, lucrul care dă vieții intensitate și semnificație, cred că iubirea nu poate fi acest dar făcut existenței în regim de absență totală a oricărui risc." Codrescu este însă autoprotectiv, egoismul lui fiind unul anti-biologic. Se refugiază în complexul diferenței de vârstă (două decenii) pentru a evita iubirea, Codrescu nutrind o convingere antispirituală: că iubirea nu este „entuziasm estetic și moral", fiind „cu totul altceva. Este faptul fundamental al existenței, voința de a trăi sau, mai bine, de a nu muri...". Cât sexism, cât spirit interbelic este în angajarea salvării bărbatului prin dragostea femeii: „În strigătul de iubire, bărbatul cere femeii ajutor împotriva morții. De aceea «amorul e tare ca moartea». De aceea nemilosul lui egoism în doi... De aceea tragedia celor patruzeci de ani ai bărbatului, când moartea începând să-i trimită crainicii, el se agață încă și mai cu spaimă de viață, când femeia iubită, în voința ei de a nu iubi, își întinde brațele către altul, către bărbatul tânăr, către acela care-i făgăduiește mai sigur nemurirea".

[3] Erich Fromm, *The Art of Loving*, Harper & Row, New York, 1956.

[4] Alain de Botton, *On love,* Atlantic Monthly Press, New York, 1993 și multe alte cărți la granița între filosofie și ficțiune.

[5] Eduardo Punset, *El viaje al amor: las nuevas claves científicas*, Círculo de Lectores, Barcelona, 2007.

[6] Alain Badiou avec Nicolas Truong, *Éloge de l'amour*, Flammarion, Paris, 2009.

LIBRIS | We know books

Rezerva lui Emil Codrescu pare morală, dar nu pentru că se bazează pe o discrepanță biologică, ci pentru că are în memorie imaginea damnațiunii amorului, a tragismului implicit al iubirii romantice. Rezerva lui Codrescu are statutul unui protest de înregimentare în paradigma wertheriană. Totuși, împrumută de la eroul lui Goethe credința că fericirea nu este un epifenomen. Este o capcană pe care Codrescu ne-o întinde, o capcană filosofică. Personajul nostru este un om citit și se raportează la sine, omul îndrăgostit, nu prin elemente de circumstanță cotidiană, ci printr-un intermediar cultural. Se uită în oglindă și nu se vede pe sine, omul de „x" ani, ci *in abstracto*, ca lector și, implicit, interpret al ideilor. El respinge înțelegerea filosofilor idealiști asupra iubirii. „Dacă amorul ar fi provocat de frumusețea femeii, de inteligența ei, cum profesează filosofii idealiști, mai mult sau mai puțin castrați din natură; ori de «comuniunea dintre suflete», cum susurează androginii și ginandrii [...] salvarea ar fi posibilă." Mai mult chiar: „El este cu totul altceva. Este faptul fundamental al existenței, voința de a trăi sau, mai bine, de a nu muri". Suntem tot într-o trimitere deliberată la formula schopenhaueriană „Der Wille zum Leben", care, fiind pe gustul interbelicilor, dar și al antebelicilor, era atât de familiară. Astfel, știm mai mult ce gândește Codrescu decât ce face; știm ce citește, dar nu și cum își duce existența cotidiană. Odată cu *Adela*, doctorul Codrescu instituie o nouă prezență în cultura indivizilor, a personajelor, lista de lecturi de vacanță: „cataloagele câtorva librării străine și un dicționar portativ, cărțile de căpătâi care, împreună cu Diogen Laertiul, repertoriu de cancanuri și idei antice de la Cosman și găsit din întâmplare la un anticar... alcătuiesc biblioteca mea estivală". Contagiunea pasiunii pentru lecturi grele (Adela citește Tolstoi) se completează cu flagelul mondenului înalt. E un schimb care trimite la dialogul amorului, cei doi împărtășindu-și experiențele cititului și profită de acest troc cu un etaj amoros. Adela, la 20 ani, ne spune: „Am cetit toate articolele, toate telegramele, toate informațiile, toate foiletoanele, îi da ea raportul doctorului Codrescu, și toate anunciurile din jurnalele în care erau împachetate cumpărăturile. Să te pun la curent: prințesa de Mecklenberg s-a logodit cu ducele de Hessa, sau poate el e prinț și ea ducesă; Radivon vinde ceasornice de aur cu doi lei bucata și mai dă pe deasupra ca premiu un ac de cravată tot de aur; împărăteasa Germaniei a făcut cadou împăratului doi prinți gemeni; prețul rapiței a urcat; Pepita Jiménez s-a înamorat de cumnatul ei Don Diego".

Iată că Pepita Jiménez este o personalitate a vieții publice interbelice și nu doar personaj literar, în romanul lui Juan Valera[7]. Alegerea nu este deloc întâmplătoare: Pepita Jiménez, personajul, îl ispitește pe seminaristul Luís Vargas, încearcă să-i zdruncine credința în Dumnezeu, iar elementul diaristic/epistolar conduce spre un tipar al producerii de literatură.

Mergând spre concluzii, reluăm sentința lui Călinescu: „Cel mai bun roman de analiză pe care-l avem", „o suavă expresie a dragostei platonice.", „o extraordinar de profundă analiza a îndoielii." Că avem de-a face cu un roman de analiză este fără dubiu. Cu ce nu putem fi de acord, decât în parte, este ideea că eroii ibrăileni trăiesc „dragoste platonică".

E adevărat că, în limbaj curent, „amor platonic" înseamnă relație neîmplinită carnal, dar nu are vreo legătură cu gândirea platoniciană. În Renaștere, Marsilio Ficino (în secolul al XVI-lea), în *Amor platonicus,* vorbește despre amorul cast, dincolo de orice sexualitate, un amor intelectual. Pentru Ficino, el simbolizează perfecțiunea de împerechere a bărbatului și femeii, fiind „cel mai frumos și cel mai puternic amor". El se opune dragostei vulgare, destinate reproducerii rasei umane.

Pe cei doi, Emil și Adela, nu-i oripilează reproducerea ci consecințele acesteia... În contra trupescului, Codrescu se împlinește prin marivaudajul jurnalului, iar Adela nu există... Ea e întruparea diferenței dintre dragostea interbelică și sofisticarea erotic-livrescă a bărbatului quadragenar.

Lucian Pricop

[7] Juan Valera, *Pepita Jiménez*, Biblioteca Nueva, Madrid, 1874.